Institutt for fysikk, NTNU
TFY4160/FY1002 Bølgefysikk
Høst 2006

Løsningsforslag til øving 8

Veiledning 19. oktober

Oppgave 1

Helt generelt vil vi ha, for en elektromagnetisk bølge som forplanter seg i retning $\hat{k}$ og som er polarisert i retning $\hat{n}$ (med $\hat{n} \perp \hat{k}$):

$$\boldsymbol{E} = \hat{n} E_0 \cos(\boldsymbol{k} \cdot \boldsymbol{r} - \omega t)$$

Alternativt kunne vi selvsagt ha brukt sinus i stedet for cosinus. Ettersom $c = \omega/k$, der $k = |\boldsymbol{k}|$ (slik at $\boldsymbol{k} = k\hat{k}$), kan vi også skrive

$$\boldsymbol{E} = \hat{n} E_0 \cos[\omega(t - \hat{k} \cdot \boldsymbol{r}/c)]$$

I kartesiske koordinater er $\boldsymbol{r} = x\hat{x} + y\hat{y} + z\hat{z}$. Magnetfeltet $\boldsymbol{B}$ kan deretter bestemmes ved hjelp av relasjonen som vi utledet fra Faraday-Henrys lov, nemlig

$$\omega \boldsymbol{B} = \boldsymbol{k} \times \boldsymbol{E}$$

eller

$$\boldsymbol{B} = \frac{\boldsymbol{k}}{\omega} \times \boldsymbol{E} = \frac{1}{c} \hat{k} \times \boldsymbol{E}$$

a) Forplantning i negativ z-retning betyr at $\hat{k} = -\hat{z}$. Polarisering i y-retning betyr at $\hat{n} = \hat{y}$. Dermed:

$$\boldsymbol{E} = \hat{y} E_0 \cos[\omega(t + z/c)]$$

(Merk at fasen $\boldsymbol{k} \cdot \boldsymbol{r} - \omega t$ innbefatter alle mulige retninger i rommet, slik at fortegnet som angir forplantning i positiv eller negativ retning i det endimensjonale tilfellet kommer automatisk ut på riktig måte.) Det tilhørende magnetfeltet er

$$\begin{aligned}
\boldsymbol{B} &= \frac{1}{c} \hat{k} \times \boldsymbol{E} \\
&= \frac{1}{c} (-\hat{z}) \times \hat{y} E_0 \cos[\omega(t + z/c)] \\
&= \hat{x} \frac{E_0}{c} \cos[\omega(t + z/c)]
\end{aligned}$$

Kartesiske komponenter av $\boldsymbol{k}$ og $\hat{n}$:

$$\begin{aligned}
k_x = k_y = 0 \quad &, \quad k_z = -\frac{\omega}{c} \\
n_x = n_z = 0 \quad &, \quad n_y = 1
\end{aligned}$$

b) Forplantning i retning $(1,1,1)$ betyr at vi kan skrive

$$\boldsymbol{k} = a(\hat{x} + \hat{y} + \hat{z})$$

Samtidig har vi $k = \omega/c$ slik at

$$\frac{\omega}{c} = a\sqrt{1+1+1} = \sqrt{3}a$$

dvs $a = \omega/\sqrt{3}c$. Dermed:

$$\boldsymbol{k} = \frac{\omega}{\sqrt{3}c}\,(\hat{x} + \hat{y} + \hat{z})$$

og

$$\hat{k} = \frac{1}{\sqrt{3}}\,(\hat{x} + \hat{y} + \hat{z})$$

Polarisering i et plan parallelt med xy-planet betyr at vi kan skrive

$$\hat{n} = n_x\hat{x} + n_y\hat{y}$$

Gauss' lov brukte vi til å vise at $\boldsymbol{k} \cdot \boldsymbol{E} = 0$, som her betyr at $\hat{k} \cdot \hat{n} = 0$, og som gir

$$(\hat{x} + \hat{y} + \hat{z}) \cdot (n_x\hat{x} + n_y\hat{y}) = n_x + n_y = 0$$

dvs $n_y = -n_x$. Ettersom $|\hat{n}| = 1$, finner vi $n_x = 1/\sqrt{2}$ og $n_y = -1/\sqrt{2}$ (eller omvendt, hvis du foretrekker det). Alt i alt:

$$\boldsymbol{E} = \frac{1}{\sqrt{2}}(\hat{x} - \hat{y})E_0 \cos\left[\omega\left(t - \frac{x+y+z}{\sqrt{3}c}\right)\right]$$

Det tilhørende magnetfeltet blir

$$\begin{aligned}
\boldsymbol{B} &= \frac{1}{c}\hat{k} \times \boldsymbol{E} \\
&= \frac{1}{c}\frac{1}{\sqrt{3}}\,(\hat{x} + \hat{y} + \hat{z}) \times \frac{1}{\sqrt{2}}(\hat{x} - \hat{y})E_0 \cos\left[\omega\left(t - \frac{x+y+z}{\sqrt{3}c}\right)\right] \\
&= \frac{E_0}{\sqrt{6}c}(\hat{x} + \hat{y} - 2\hat{z}) \cos\left[\omega\left(t - \frac{x+y+z}{\sqrt{3}c}\right)\right]
\end{aligned}$$

Kartesiske komponenter av $\boldsymbol{k}$ og $\hat{n}$:

$$\begin{aligned}
k_x &= k_y = k_z = \frac{\omega}{\sqrt{3}c} \\
n_x &= -n_y = \frac{1}{\sqrt{2}}\ ,\ n_z = 0
\end{aligned}$$

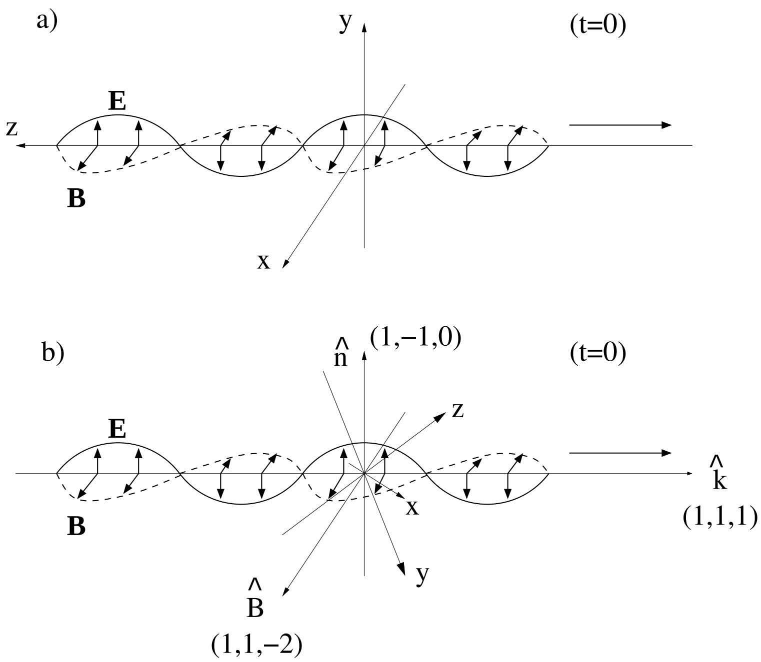

Oppgave 2

$$P_{\text{rad}} = \frac{I}{c} = \frac{1300}{3 \cdot 10^8} = \frac{1.3}{3} \cdot 10^{-5}\ \text{N/m}^2$$
$$P_{\text{atm}} = 10^5\ \text{N/m}^2 \ \Rightarrow\ \frac{P_{\text{rad}}}{P_{\text{atm}}} = \frac{1.3}{3} \cdot 10^{-10}$$

Oppgave 3

Poyntings vektor:

$$\boldsymbol{S} = \frac{1}{\mu_0}\boldsymbol{E} \times \boldsymbol{B} = \frac{\mu_0 p_0^2 \omega^4 \sin^2\theta}{16\pi^2 c r^2}\ \cos^2[\omega(t - r/c)]\,\hat{\theta} \times \hat{\phi}$$

Med hensyn til retninger, kan vi tenke oss at vi befinner oss i en posisjon på et kuleskall med radius r, slik at z-aksen går gjennom sentrum av kula, fra sørpol til nordpol. Dermed peker $\hat{\theta}$ sørover og $\hat{\phi}$ østover, slik at kryssproduktet mellom disse to blir en enhetsvektor som peker radielt utover, dvs $\hat{r}$. Altså:

$$\boldsymbol{S} = \frac{\mu_0 p_0^2 \omega^4 \sin^2\theta}{16\pi^2 c r^2}\ \cos^2[\omega(t - r/c)]\,\hat{r}$$

Strålingsintensiteten får vi ved å ta et tidsmiddel over en periode av Poyntings vektor. Her er det bare faktoren $\cos^2[\omega(t - r/c)]$ som avhenger av tiden, og ettersom $\cos^2 x + \sin^2 x = 1$, samt at middelverdien av $\cos^2 x$ og $\sin^2 x$ over en periode må være like store, har vi umiddelbart at $\langle \cos^2 x \rangle = \langle \sin^2 x \rangle = 1/2$. Følgelig:

$$\langle \boldsymbol{S} \rangle = \frac{\mu_0 p_0^2 \omega^4 \sin^2 \theta}{32\pi^2 c r^2} \, \hat{r}$$

(I oppgaveteksten er intensiteten $I(\boldsymbol{r})$ gitt som en *vektor*, hvilket ikke er riktig; intensitet er en skalar størrelse.)
Total utstrålt energi pr tidsenhet finner vi ved å legge sammen bidragene utsendt gjennom alle biter $d\boldsymbol{A}$ av ei hel kuleflate med radius r. Dvs:

$$\langle P \rangle = \oint \langle \boldsymbol{S} \rangle \cdot d\boldsymbol{A}$$

Her er

$$d\boldsymbol{A} = r^2 \sin\theta d\theta d\phi \, \hat{r}$$

se Rottmann eller elmagkurset fra i vår. Dermed:

$$\langle P \rangle = \frac{\mu_0 p_0^2 \omega^4}{32\pi^2 c} \int_0^{2\pi} d\phi \int_0^{\pi} \sin^3 \theta \, d\theta$$

Integralet over ϕ gir rett og slett en faktor 2π. Integralet over θ kan vi sikkert finne i Rottmann. Alternativt kan vi skrive om:

$$\begin{aligned}
\sin^3 \theta &= \left[\frac{1}{2i} \left(e^{i\theta} - e^{-i\theta} \right) \right]^3 \\
&= -\frac{1}{4} \cdot \frac{1}{2i} \left[e^{3i\theta} - 3e^{i\theta} + 3e^{-i\theta} - e^{-3i\theta} \right] \\
&= -\frac{1}{4} \left[\sin 3\theta - 3 \sin\theta \right]
\end{aligned}$$

Og nå klarer vi å integrere:

$$\begin{aligned}
\int_0^{\pi} \sin^3 \theta \, d\theta &= -\frac{1}{4} \int_0^{\pi} \left[\sin 3\theta - 3\sin\theta \right] \, d\theta \\
&= -\frac{1}{4} |_0^{\pi} \left[-\frac{1}{3} \cos 3\theta + 3\cos\theta \right] \\
&= -\frac{1}{4} \left[\frac{1}{3} + \frac{1}{3} - 3 - 3 \right] \\
&= \frac{4}{3}
\end{aligned}$$

Total utstrålt effekt blir dermed

$$\langle P \rangle = \frac{\mu_0 p_0^2 \omega^4}{12\pi c}$$

som vi skulle vise.